

בירורי הלכה וחקרי דינים שאלות מצויות ונושאים אקטואלים משולחן

מרכז ההוראה

יו"ל ע"י "מרכז ההוראה" שע"י אוצר הפוסקים

"בית ווינרעב"

מרכז ההוראה
שע"י אוצר הפוסקים

מרכז ההוראה | ירחון א' | חודש אייר תשע"א

מבית האוצר

דבר השורר

אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב" (תהילים פ"ב), אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא: "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח' א). אבן זו היתה לראש פינה, וזה היום עשה ד' נגילה ונשמחה בו.

בהודיה ובשבח להשי"ת על שהביאנו עד הלום, להוסיף נדבך ואבן ל'מרכז ההוראה – ווינרעב" שע"י אוצר הפוסקים אשר נוסד ע"י הרה"ח הנגיד הרבני ר' יעקב ווינרעב שליט"א. הלא הוא קובץ פסקי ההלכה מרבני 'מרכז ההוראה' שליט"א, אשר מאירים ומורים בתורתם את דבר ההלכה והמעשה אשר יעשון בני ישראל, ואכן המה עומדים מבוקר ועד ערב להורות את הדרך ילכו בה ומשיגים ביתר שאת וביתר עוז לכל הרוצה לבוא ליטול את דבר ד' שיוכל לבוא בכל עת וזמן, כאומרו יתברך (שמות י"ח כ"ב) "ושפטו את העם בכל עת". ועומד עליהם על מלאכת בית ד' כ"ק אדמו"ר מסאווראן שליט"א העומד בנשיאות ובראש 'מרכז ההוראה', מתווה את דרכו מכוון ומדריך בכל צעד ושעל, יחד עם עמודי התווך של בית ההוראה גדולי הרבנים שליט"א למען תגדל התורה ותאדיר. בנוסף על זאת, עלה בידינו בסייעתא דשמיא לחדש את מערכת הטלפון של 'מרכז ההוראה' על הצד היותר טוב ולהפעיל בה שכלולים חדשים, כדי להקל ככל האפשר על החפץ לידע את דבר ההלכה, שידע היאך לנהוג ומה לעשות מייד ללא שיהיו זמן ועיניו דין חלילה. המענה

הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א

ענה לחברו מנין ימי הספירה ואח"כ שכח למנות, אם יוכל למנות שאר ימים בברכה, ובביאור שיטת בה"ג

מעשה באחד ששאלו חברו כמה ימי הספירה היום, והשיב לו את מנין ימי הספירה של אותו היום, שדינו לספור באותו יום בלא ברכה כמבואר בסעיף ד', ולבסוף שכח הנשאל לחזור ולספור באותו היום, ושאל אם יוכל לספור בשאר ימים בברכה או שהפסיד את הברכה בשאר ימים. וכמו"כ יש לדון במי ששאלו חברו כמה היום לספירה, והנשאל השיב לו וכיון להדיא שלא לצאת, ואח"כ שכח למנות, אם יוכל למנות שאר ימים בברכה. ובפשוטו נראה דאינו יכול לספור בשאר ימים בברכה כיון שיום אחד לא ספר, וכדפסק השו"ע בסע' ח' לחוש לשיטת בה"ג דאם לא ספר יום אחד הפסיד את הספירה של שאר ימים.

תמיהה בדעת הסוברים דהמתפלל עם הציבור מונה עמהם מפלג המנחה

ובס"ג כתב השו"ע דהמתפלל עם הציבור מבעוד יום מונה עמהם בלא ברכה, ואם יזכור בלילה יברך ויספור. ובמשנ"ב ס"ק ט"ז פירש דברי השו"ע עפ"י הט"ז והגר"א דמירי שסופרים הציבור בין השמשות, דיצאין אז יד ספירה לפוסקים דספירה בזה"ז דרבנן, אלא שרוצה לדקדק ולספור כשהוא ודאי לילה, ולזה אמר השו"ע שישפור עמהם בלא ברכה שמא ישכח, ויתנה בדעתו שאם יזכור לחזור ולספור בלילה אינו רוצה לצאת בספירה זו ואז יוכל לחזור ולספור בברכה.

ואולם בביאור הלכה שם הביא דהרבה אחרונים פירשו דכונת השו"ע 'מבעוד יום' היינו מפלג המנחה, דאף שמעיקר הדין א"א לספור אלא בלילה ומפלג המנחה אינו כלום, מ"מ יש מקומות שנהגו לספור מפלג המנחה כיון שאז היו רגילים להתפלל מעריב וחששו שעמי ארצות ישכחו לספור אח"כ בביתם ותתבטל תורת ספירה, ולכן הקלו לסמוך על הסובר (יע' תוס' מנחות ס"ו א' ובפסקי תוס' שם) דבספירה שהיא בזה"ז רק זכר למקדש יש להקל לספור מפלג המנחה. וקאמר

מבית האוצר

דברי תענוך

הטלפוני ניתן בשעות אשר בהן הרבנים יושבים בבית ההוראה, בבוקרו של יום משעה שמונה ורבע בבוקר עד השעה עשר בלילה ברציפות.

וכעת עתה את שבעל פה באנו לכתוב וכאמרם ז"ל (גיטין מ"ג א') "אין אדם עומד על דברי תורה, אלא אם כן נכשל בהן", כאשר מגיעות שאלות רבות אל בית ההוראה על ידי זה פרים ורבים דברי התורה כפטיש יפוצץ סלע, ומתחדשות הלכות כפי רוב המעשה,

וחבל על דעבדין שלא יהיו משתכחין, על כן אמרנו להביא את דברי התורה וההלכה עלי גיליון למען ירבו השותים בצמא את דברי החכמים ויתוספו לומדי התורה וההלכה.

בגיליון זה התמקדנו בענייני השעה ובדברים אשר הזמן גרמא, הלא הן השאלות אשר הופנו אל רבני 'מרכז ההוראה' שליט"א, והמה התעסקו בדברי התורה להביאם לפני שולחן מלכים כשולחן ערוך ומסודר, דבר דבור על אופנו, ביאורו נימוקו ומקורו עמו, ויתבדרון מילי דאורייתא טבין. מדור אורייתא אחד הינו "שאלה

ותשובה" הדין ומפלפל טובא ועורך מערכה על שאלה אשר באה אל פתח רבני 'מרכז ההוראה',

זאת ועוד "שאלות ותשובות" קצרות הדנות בכמה עניינים אשר גם המה מפתח 'מרכז ההוראה' באו, בשאלת פי השואלים והמה ענו ואמרו כן. איתם עמם תלמוד המביא לידי מעשה, הוא פסקי דינים ערוכים באופן מסודר בהוראה למעשה.

ובזאת אנו תפילה שחפץ השי"ת בידינו יצליח, לרומם את בית דבר ד', להגדיל תורה, להאדירה ולהביאה אל כל מבקש ד'.

השו"ע שאף מי שהוא ת"ח ובודאי אינו רוצה לספור אז, אם לבו נוקפו שמא ישכח לספור אח"כ ביחידות סופר עמהם אך בלא ברכה, הואיל ומעיקר הדין אין ספירה זו כלום ורק דאין מוחין בהם, ובלילה יוכל לספור בברכה ולא הוי ברכה לבטלה כיון דמעיקר הדין אין ספירתו הראשונה כלום.

והנה צ"ע, כיון שאנו מכריעים לעיקר שאין ספירה הראשונה כלום, וכדחזינו שיכול אח"כ לחזור ולספור בברכה ואינו חושש לספירתו הראשונה, מה מרויח הת"ח במה שסופר עם הציבור, והרי אין ספירה זו כלום. ודוחק לומר שסופר רק כדי שלא לפרוש מן הציבור. גם בביאה"ל ביאר דהת"ח סופר משום חשש שמא יטרד וישכח לספור ביחידות, וצ"ב.

דעת בה"ג בדילג יום אחד שהפסיד הספירה

והנה כתב השו"ע בסעי' ח', אם שכח לברך (היינו לספור) באחד מהימים בין יום ראשון בין משאר ימים סופר בשאר ימים בלא ברכה. אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, יספור בשאר ימים בברכה. ע"כ. והיינו דנחלקו הראשונים במי

שלא ספר יום אחד אם הפסיד הספירה של שאר ימים, דדעת בה"ג דכל הספירה אחת היא ובעינן תמימות, ולפיכך הימים מעכבין זה את זה, ודעת הרבה ראשונים דכל יום מצוה בפנ"ע, ואף אם דילג יום אחד לא הפסיד שאר ימים. והשו"ע חשש לדעת בה"ג, ולפיכך אם שכח יום אחד לספור סופר בשאר ימים בלא ברכה. ומש"כ השו"ע שאם הוא מסופק אם דילג יום אחד סופר שאר ימים בברכה, מקורו בתרוה"ד, וטעמו משום ס"ס, ספק שמא לא דילג ואפילו דילג שמא אין הלכה כבה"ג.

דין שכח למנות בלילה ומנה ביום דמונה שאר ימים בברכה וטעמו

עוד כתב השו"ע בסעיף ז', אם שכח ולא בירך כל הלילה יספור ביום בלא ברכה. והטעם, דיש דעות בראשונים אם יום זמן ספירה הוא, [יע' בתוס' מנחות ס"ו א' ד"ה זכר למקדש בסתירת הסוגיות אם העומר נקצר ביום. ובתוס' במגילה כ' ב' ד"ה כל הלילה צדדו דאף אם קצרה ביום כשרה, מ"מ ספירת העומר בלילה דוקא דבעינן תמימות. ובשעה"צ ס"ק מ"ג דן בזה בדעת הרמב"ם דפסק בפ"ז מתמידין ומוספין דנקצר ביום כשר, אלא די"ל דלענין ספירה לא מהני וכסברת התוס' הנ"ל במגילה. וכבר העירו דברמב"ם מפורש לענין ספירה גופא שם בהל' כ"ג שאם שכח למנות בלילה מונה ביום]. ולכן אינו יכול לספור ביום בברכה.

ובמשנ"ב ס"ק ל"ד כתב דהשוכח בלילה וספר ביום בלא ברכה מכאן ואילך בשאר לילות יספור בברכה. ופירש בשעה"צ הטעם משום דהוי ס"ס, שמא יום זמן ספירה, ואפילו אינו זמן ספירה שמא אין הלכה כבה"ג ואין ספירת יום אחד מעכבת מלספור בשאר ימים.

הוכחה דאין הטעם במנה ביום משום ס"ס מדעת בה"ג עצמו

ואולם לכאורה נראה דא"א לפרש דהוה הטעם, דהנה לפי טעם זה לדעת בה"ג עצמו דפשיטא ליה דבדילג יום אחד שוב אינו סופר, אם לא ספר בלילה וסופר ביום, אינו יכול לברך בשאר ימים, דאין כאן אלא ספק אחד. ואילו התוס' במגילה כ' ב' כתבו בשם בה"ג דאם לא מנה בלילה מונה ביום בלא ברכה, כלומר דאינו מקיים המצוה בודאי, ואעפ"כ כתבו שם דאם שכח לילה ויום לא ימנה עוד בברכה, דמשמע דדוקא שאם שכח רק בלילה יכול להמשיך למנות בברכה. וכן הוא בבה"ג עצמו (כמובא בר"ן סוף פסחים) דבשאר ימים יכול לספור בברכה. (אמנם בדעת בה"ג יש סתירות, דיש ראשונים שכתבו משמו שאם לא מנה בלילה מונה ביום בברכה, וכן הוא בבה"ג שלפנינו.)

ביאור דעת בה"ג דאין טעמו משום דהוי מצוה אחת, אלא דבעינן ספירה שלימה

והנראה לפרש בזה, דהנה בהשקפה ראשונה נראה

דשיטת הבה"ג דכל החמישים יום הם מצוה אחת, ולכן בחיסור יום אחד אזדא לה המצוה. ואולם אין הדבר מתישב על הלב דיש כאן מצוה אחת עם מ"ט ברכות.

וז"ל החינוך מצוה ש"ו כשהביא דעת בה"ג, ויש שאמרו שמי ששכח ולא מנה יום אחד שאין יכול למנות עוד באותה שנה לפי שכולן מצוה אחת היא ומכיון ששכח מהן יום אחד הרי כל החשבון בטל ממנו. ולא הודו מוריניו שבדורינו לסברא זו, אלא מי ששכח יאמר אמש היו כך בלא ברכה, ומונה האחרים עם כל ישראל. עכ"ל. וממה שפירש טעמיה דבה"ג ש'מכיון ששכח מהן יום אחד הרי כל החשבון בטל ממנו'. נראה הביאור דבאמת גם לבה"ג כל יום הוא כעין מצוה בפנ"ע, אלא שכל המנין הוא המשך אחד, ולצורך המנין צריך למנות את כל פרטיו, דכל יום הוא כ'חוליה בשרשרת', ואם חסרה חוליה נתפרקה השרשרת, וכמו"כ אם הפסיד פרט אחד במנין שוב לא שייך להמשיך ולמנות ובטל המנין. ואף בדעת החולקים פירש החינוך ש'מונה האחרים עם כל ישראל', כלומר דאף לחולקים צריך למנות את כל הפרטים, אלא שמצטרף בוה עם כל ישראל.

לפי ביאור זה את"ש אמאי לא חששו שמא ישכח, ונפק"מ למי שיודע שיתבטל יום אחד מספירה

עוד יש להוכיח דדין המ"ט יום הוא ספירה אחת ולא מצוה אחת, דהנה יש לתמוה היאך תקנו ברכה על ספיה"ע לדעת בה"ג, הא יש לחוש שמא ישכח יום אחד ונתבטלה מצותו למפרע. [והגם שבריטב"א חולין ק"ו ב' כתב דהנוטל ידיו לאכילה ובירך ענט"י ואח"כ נמלך ולא אכל אין כאן ברכה לבטלה, דבההיא שעתא הויא דעתו לאכול. מ"מ פשיטא דלכתיחלה אין לומר לברך באופן ששיך שישכח ותתבטל מצותו. ועוד, דשם מיירי דעכ"פ את מעשה המצוה שהוא טהרת הידים קיים, משא"כ בנידון דידן דיש לחוש שתתבטל מצותו לגמרי.] ובמ"ב סק"ג הביא מספר שולחן שלמה דנשים לא יברכו דהא בודאי יטעו ביום אחד וגם ע"פ רוב אינם יודעים פירוש המלות, ולא כתב הטעם דשמא ישכחו (ובספר ש"ש הנ"ל כתב דבודאי יטעו ואין יודעין הדין, וצ"ב כונתו).

ולכן נראה דבאמת גם לבה"ג כל יום הוא מצוה בפנ"ע, אלא

דאופן המצוה הוא בהצטרפות כל הימים שקדמו, ולכן בשעתו יכול לברך כיון דהשתא שעדיין לא נפסק המנין ודאי מקיים את המצוה, ואין לו לחוש שמא ישכח. וכן הורה מו"ח הגריש"א זצ"ל למי שיעבור ניתוח באמצע ימי הספירה ובודאי לא יוכל לספור יום אחד, שיכול להתחיל ולספור בברכה. ולהנ"ל הוא מבואר דעד אותו היום ודאי מקיים המצוה, ורק מאותו היום יחסר לו התמימות.

ביאור עפ"י ד"ן שכח ומונה ביום שיכול למנות מכאן ואילך

ומעתה י"ל, דאף דלקיום המצוה לא ברירא דבשכח למנות בלילה יכול למנות ביום, מ"מ לענין שאר הימים מהני שפיר ספירת היום שלא יפסיד את סדר המנין, ואף לדעת בה"ג גופיה. ובאמת התרוה"ד שהוא מקור הדין שמנה ביום יכול להמשיך שאר ימים בברכה, לא הזכיר הטעם של ס"ס על אופן זה, אלא משום דמקרי שפיר תמימות הואיל ולא דילג יום אחד לגמרי (וכבר תמה עליו הפר"ח דלדעת הסוברים דא"א לספור ביום הרי דילג יום אחד לגמרי), ולא נזקק לטעם של ס"ס אלא באופן שיש לו ספק שמא דילג מלספור יום אחד לגמרי.

ביאור דעת הגאונים דמונה יום האתמול, ומנין מפלג המנחה

ובזה יש לבאר גם דעת הגאונים שהביא הביאור הלכה ד"ה סופר בשאר ימים, דהשוכח יום אחד יספור בלילה שני שתי ספירות, וכיון דמני של אתמול לא נפק מכלל תמימות. ולכאורה מה תיקן בזה, ולהנ"ל את"ש, דאף דבאופן זה בודאי אינו מקיים המצוה של אתמול, מ"מ מהני לדין תמימות שאין כאן חיסרון בסדר המנין, דע"י ספירת יום האתמול יש כאן ספירה שלימה.

ולפי"ז יש מקום לומר דספירה מפלג המנחה אף דודאי אין בה קיום מצוה דזמנה בלילה דוקא, מ"מ מהני מיהת ליחשב ספירה של יום זה לענין שאם ישכח לספור בלילה לא יפסיד את שאר הימים, דמפלג המנחה (ששייך לכמה ענינים ליום הבא) כבר שייך למנות את היום הבא.

ולכאורה לפי"ז יש מקום לומר כן גם בנידון דידן גבי הנשאל שענה לחברו,

דאף שלא קיים בזה מצוה מ"מ חשיב עכ"פ ספק אותה היום לענין שלא יפסיד את ספירת שאר הימים.

מדברי האחרונים מוכח דדוקא ספירה של מצוה מצטרפת למנין

אלא דמ"מ נראה דלדינא לא קי"ל כן, דמדברי כל האחרונים שהביא המשנ"ב במי ששכח למנות בלילה וספר ביום שסופר שאר ימים בברכה רק מחמת ספק ספיקא מוכח דדוקא ספירה של מצוה מצטרפת למנין הימים הבאים, אבל לא ספירה בלא מצוה כלל. ואף אי נימא דספירה של פלג המנחה מועילה לימים הבאים היינו דוקא משום דיש לה עכ"פ איזה שם ספירה של מצוה, וכדחזינן שלא ביטלו את המנהג לגמרי והניחום על מנהגם (ויעי' בתשו' הרשב"א שהביא שהציבור נהגו כן אלא שכתב שאין למנות עמהם), אבל ספירה שאינה של מצוה כלל אינה נחשבת ספירה כלל.

וכן יש ללמוד מדברי הנוב"י שהביא הביה"ל ס"ח ד"ה בלא ברכה, גבי מי שהיה אונן יום שלם, דסופר בלא ברכה ושוב יוכל בשאר ימים לספור בברכה. והנוב"י האריך בטעמים לדבר דיש כמה צדדים שמקיים מצוה, ולא כתב בפשיטות דאפילו אם אינו מקיים מצוה, מ"מ מנה אותו היום ולא הפסיד שאר הספירה. ובהכרח דס"ל דכל שאינו מקיים מצוה לא חשיב מנין גם לגבי שאר הימים.

העולה מהנ"ל בנידון השאלה

ומעתה לפי"ז בנידון השאלה הנ"ל הדבר תלוי, שאם ענה לחברו וכיון להדיא שלא לקיים מצוה, אינו יכול להמשיך לספור בברכה, דספירתו באותו יום אינה ספירה של מצוה. אבל אם ענה לחברו בסתם, אף דצריך לחזור ולספור מ"מ אין זה אלא ספק אם יצא או לא, וכמש"כ השו"ע בסע' ד' שאינו חוזר ומברך, דשמא מצוות אין צריכות כונה (וע' בביאור הלכה שם ד"ה אינו), וממילא דהוי ס"ס, ספק יצא וספק שמא אין הלכה כבה"ג, ויכול שפיר להמשיך לספור בברכה.

אלא דזהו דוקא בשענה לו 'היום כך וכך', אבל אם לא אמר 'היום' אלא רק 'כך וכך', עיי"ש במשנ"ב סק"כ דאינו נחשב כלל לספירה, וא"כ בנידון דידן לא יוכל להמשיך לספור שאר ימים בברכה.

אוצר ההלכה

תשובת מערכה ומסקן הלכה בנושא העומד על הכתף

הגאון רבי שמואי קהת הכהן גראם שליט"א

בעניין כלים שבישלו בהם חמין בפסח

נפקד לגמרי עד שיהא כעפרא דעלמא אין צו איסור כלל, ואפשר דאף שנפקד לאחר זמן איסורו לאסור בהנאה וכו', מ"מ אינו יכול לאסור התערובות, דזה לא נקרא הנאה, דמפסיד המאכל. עכ"ל המ"ב. והמקור הוא צחק יעקב שם.

[ועיי' בשו"ע הרב סוף סי' תמ"ז, דמשמע דס"ל דצפסח לא מהני. ע"ש.] ולפ"ז מה שחוששין דטעם החמין שנפלט ע"י ההגעלה ייכנס לתוך הכלי, ואפילו דהוי נוטלפ"ג ורק משהו מפני דמשהו חמין אסור צפסח, מ"מ הכא שבמים של הגעלה יש בתוכו דבר הפוגם לגמרי את כל המים ומשווהו לעפר בעלמא, א"כ נפגם לגמרי טעם חמין הנפלט ומתערב עם שאר המים. והואיל ונפקד לגמרי מיד צי"א את הצליעות למים, תו אין חשש, אפילו ייכנס שוב לתוך הקדירה ודו"ק.

ויש לררף ג"כ דעת שו"ת המכחש לדוד [מר' דוד פארדו צאו"ח סי' כ'] מוצא באורחות חיים החדש וצכף החיים סי' תנ"ב וצמעדני שמואל הל' פסח וצעוד פוסקים, שהתיר למי שהגיע צערב פסח לכפר של עכו"ם, שאם לא היתה לו יכולת לקנות כלים חדשים ולא להגעיל את הישנים קודם הפסח, דיוכל להגעילם אף צפסח. וזאת דווקא כאשר אינם צן יומו, דצכה"ג סומך על הפוסקים הסוברים דנוטלפ"ג מותר דציעד צפסח. עיי"ש.

וה"נ צניד"ד שזה שעת הדחק גדול באופן דאי אפשר דכולם יקנו סירים חדשים לפסח, דיש לסמוך על הנ"ל להגעילם צחיה"מ פסח צמים שיס צחוכס דבר הפוגמם לגמרי, ואם אפשר בכלי שיס צו מים שישים נגד הכלי שמגעיל.

נשאלתי לגבי מה שהיה צעיר אחת צחו"ל, שמכרו צטעות לכבוד פסח קלינות דגיס שמעורב צתוכן קמח מנה חמין, משום שחשבו שזהו קמח מנה כשר לפסח. לפני יו"ט צישלו את הדגיס הללו, ורק צחיה"מ נודע שבקלינות הדגיס היה מעורב חמין, ולא היה צו שיעור שישים מן ההיתר, כדי שיצטול צששים (קודם הפסח). דין הדגיס, שודאי אסור לאוכלם ואסור להנות מהם, ויש לצערם צחיה"מ כדין חמין גמור. השאלה היא, האם מועיל להגעיל את הכלים צחיה"מ פסח אחר שיעצרו כ"ד שעות, כאשר הקדירה תהיה אינו צן יומו, או דאינו מועיל הגעלה.

תשובה:

עיי' צאו"ח סי' תנ"ב ס"א, דצפסח אפילו צחיה"מ אי אפשר להגעיל כלים מאיסור חמין, לפי מה דקי"ל צקי" תמ"ז סעיף ו' צרמ"א, דצפסח אסור חמין הנותן טעם לפגם צמשהו, וצכל פעם כשמגעיל כלי יכול להיכנס חמין אשר צלוע צכלי אל המים, ויחזור אל הכלי שמגעיל, והגם שהוא נוטלפ"ג, מ"מ אסור הרמ"א, ואפילו אם יש צמים שישים נגד הצליעות גם כן אסור, עיין שם צנו"כ.

אכן נראה ענה היאך יהא אפשר להגעיל את הכלים צשעת הדחק, והוא שיתן צתוך המים שמגעיל צהם את הכלים דבר שפוגם מאוד, כגון סודה קאוסטיית וכדומה, אשר הוא פוגם את החמין לגמרי ומשווהו לעפר בעלמא. ואפרש טעמי, דעיי' צמ"ב סי' תמ"ז ס"ק ז"ז, דכתבו הפוסקים דאפילו דנוטלפ"ג אסור צפסח. מ"מ אם

פסקי הוראה

תשובות ומענה על שאלות
אשר באו אל פתחי הרבנים ונימוקם עמם מהיכן נידונו

הגאון רבי אליהו חיים שטרנבוך שליט"א

שאלה:

אני עורך סדר למסורתיים וחילוניים בחו"ל כך שספירת העומר היא חלק מהסדר והשאלה האם אומר להם שיספרו בברכה בעוד שחשש גדול יש האם ימשיכו לספור בשאר הימים?

צדדי השאלה:

האם השוכח לספור יום אחד גורם שכל ברכתיו היו לבטלה או שעד כאן היתה ספירה תמימה ושלמה ורק מיום זה נחסר ב'תמימות'.

תשובה:

הנה באופן הנ"ל שהוא רק חשש, פשוט שיספרו בברכה, דהוי ס"ס, חדא דשמא ימשיכו לברך, ועוד אפילו אם לא, שמא הלכה כרב האי תוס' והרא"ש, דאפ"ל אם דילג יום א' סופר בברכה, וכדקיי"ל בס"י תפ"ט ס"ח דאם מסופק אם דילג יום א', יספור בשאר הימים בברכה, וכ' הפר"ח מטעם ס"ס [ובענין ברכה בס"ס יש אריכות גדולה ואכ"מ]. אלא אפ"ל באופן שבוודאי לא יוכל לספור, כגון שצריך לעבור ניתוח ל"ע, מ"מ נלענ"ד שאפשר לספור בברכה.

הנימוק:

יש כאן ב' נידונים: א. מה נקטינן להלכה במחלוקת הבה"ג ורב האי גאון בחיסר יום א'. ב. מה הגדר לפי הבה"ג, האם דסובר דכל הימים הם מצוה אחת או באמת כל יום הוא מצוה בפ"ע, אלא דאם חיסר יום א' חיסר ברציפות.

א. בפשטות משמע מדברי המחבר (סימן תפ"ט ס"ח בשם התרומת הדשן) דהוי ספק להלכה ולכן סופר בלא ברכה, ואם יש ספק אם ספר הוי ס"ס, אבל בשו"ת בית שלמה (או"ח סי' ק"ב) מבאר דברי תה"ד דלאו משום ספק אלא כיוון דרוב ראשונים חולקים על הבה"ג מן הראוי לפסוק כוותייהו, אלא דהמנהג כדברי בה"ג. וכל זה בוודאי (שחיסר יום א') אבל אם יש ספק אין מנהג. ובשו"ת דברי משה (סי' כ"ט) מביא בשם הגה"צ רמ"א פריינד זצ"ל כי מקובל בידו בשם מרן הדברי חיים זצ"ל שהורה להלכה ולמעשה שאפשר להמשיך

לספור שאר הימים בברכה, ואם כי שנתפשט ההוראה כמ"ש בשו"ע, אבל יש לומר כד' הבית שלמה דהוא בתורת מנהג.

ב. בס' עבודת הקודש להחיד"א זצ"ל (סי' ז' מורה באצבע אות ר"ז) כ' דאם שכח לספור יום א', כל הברכות מלילות שעברו הוו לבטלה. הרי דנקט דכל המ"ט יום הוו מצוה אחת לדעת הבה"ג. אולם, מלבד מה שהק' הפוסקים על שי' זו, דא"כ איך מברכים כל יום, יש ראיות מדברי הראשונים דהגדר הוא דחסר ברציפות, דעי' בה"ל ד"ה סופר, דמביא דברי הרי"ף גאות בשם רב האי גאון דמקיים תמימות בזה שיאמר כשנזכר גם את הספירה של אתמול, דכיוון דמני גם של אתמול, לא נפק מכלל תמימות. ומוכח דמפרש בדעת בה"ג דחסר ברציפות, ולזה כתב דיספור גם של אתמול וממילא הוי רציפות. וכן משמע בתה"ד (סי' ל"ז) שכל דאם שכח לספור בלילה, יספור ביום, ואח"כ סופר

בברכה, דמקרי שפיר תמימות הואיל ולא דילג יום א' לגמרי. הרי דאזיל לפי השי' דא"א לספור ביום, ומ"מ לא חסר בתמימות, דלא דילג לגמרי, והיינו כנ"ל דלא חסר ברציפות. אבל גם לדעת הבה"ג כל יום הוי מצוה נפרדת וממילא שפיר אפשר לברך אפ"ל אם יודע עכשיו שיחסיר יום. [ונפק"מ גם בקטן שהגדיל ואכמ"ל]

ויש שרוצים להוכיח מהמ"ב (סק"ג) שמביא בשם שולחן שלמה דנשים לא יברכו דהא בודאי יטעו ביום א', הנה מלבד דאין שום ראיה לאנשים שהלא נשים פטורות, ולמה ייכנסו בספקות, העירני חתני הרה"ג ר' דוד בלויא שליט"א, דבס' שולחן שלמה כ' וז"ל, "ונ"ל דעכ"פ לא יברכו דהא בוודאי יטעו ביום א' ולא יודעין הדין". עכ"ל. וא"כ יש ראיה הפוכה, דמה שיטעו אינו סיבה שלא יברכו, אלא בגלל שימשיכו לספור בברכה. הרי להדיא דדעת השולחן שלמה, דגם אם בוודאי יטעה, אפשר לברך.

ועכ"פ איכא ס"ס דיתכן דגם לדעת הבה"ג יכול לברך, ואפי' את"ל דלשיטת הבה"ג אינו מברך אבל הרי ספק אי קיי"ל כבה"ג. [ועי' מאמר מרדכי שכתב כעין זה לענין ש"ץ ששכח אם יכול להוציא]. אלא דלכאורה יש לפקפק דב' הספיקות

משם א', דהנידון הוא אם צריך תמימות. אבל מבואר בש"ך בכללי ס"ס (סי"ב) דאם הספק הראשון מתיר יותר מן האחרון הוי ס"ס, והכא הספק הראשון [שמא ההלכה דכל יום היא מצוה נפרדת לעצמה] מתיר אפי' אם חיסר יום א' שיוכל להמשיך. ומלבד

זה יש לצרף דעת הבית שלמה שעיקר הלכה דלא כבה"ג, וא"כ שפיר אפשר לברך בברכה אפי' אם יודע מראש שיחסיר יום א' וכמשנ"ת בעזהש"ת.

הגאון רבי בצלאל וקסלשטיין שליט"א

שאלה:

אני עומד באמצע תפילת מנחה ונזכר שלא ספרתי ועד שאני אסיים את תפילת שמו"ע יעבור זמן הספירה, האם יותר לי להזכיר (בברכת שומע תפילה) בלשון תפילה כגון "בזכות ספירת העומר שספרו היום בני ישראל שאמרו היום כך וכך לעומר תעזרנו ושמע תפילתנו"?

צדדי השאלה:

האם מותר לכתחילה לעשות דבר כזה באמצע התפילה, ואם כן האם אמירה שכזו נחשבת ל'ספירה'.

תשובה:

אסור להפסיק באמצע שמו"ע לומר את הנוסח הנ"ל.

הנימוק:

בסימן קי"ט ס"א כתוב שמותר להוסיף באמצע הברכות האמצעיות בשמו"ע בבקשה מעין הברכה, ובשומע תפילה יכול להוסיף לשאול כל צרכיו. (ועי' שם חילוקי דינים בין מבקש בלשון רבים או בלשון יחיד ואין להאריך כאן, דבניד"ד בכל אופן אסור כדלהלן) והנה ההיתר הוא להוסיף בקשה, והאם מותר להוסיף הזכרת זכויות עיין בסימן הנ"ל ס"ב שלצורך יחיד אסור להאריך, ועיין בדרישה שכתב שלומר דברי ריצוי ה"ז נקרא להאריך. וא"כ אפ"ל שלהזכיר זכות ספירת העומר זה דברי ריצוי, שלצורך יחיד אסור ולצורך רבים מותר, א"כ בנוסח הנ"ל שמבקש לצורך רבים יהיה מותר. אמנם בשביל ריצוי די להזכיר "בזכות ספירת העומר שספרו היום בני ישראל" ואין תוספת ריצוי באמירת הנוסח שהיום כך וכך לעומר, ולכן

נראה שאסור להוסיף את הנוסח הנ"ל.

ולעניין השאלה האם יוצא ידי חובת מצוות ספירת העומר בנוסח תפילה, הנה נחלקו האחרונים, עיין סי' תפ"ט בכף החיים ס"ק כ"ט באומר דרך לימוד "היום כך וכך לעומר" האם יוצא ידי חובתו, ואפשר לדמות האומר דרך תפילה לאומר דרך לימוד. ויש לחלק, ששם מדובר שאינו מתכוון לספירה וכאן מתכוון לספירה, ולכן מסתבר שיועיל. אמנם כאן גרע, כיוון שאינו אומר שהיום כך וכך, אלא אומר שכך ספרו בני ישראל, ונראה שאין זה לשון ספירה. מאידך, ממה שלא כתבו בסי' תפ"ט ס"ד עצה למי ששואלים אותו איזה ספירה היום, שיאמר היום ספרו בני כך וכך, נראה שנחשב לספירה מעלייתא באופן זה.

ושאלה זו לכ' אין לה מקום לשיטת המג"א, שנפסק במשנ"ב ספ"ט סק"ה

שצריך לגמור תפילת שמו"ע בתוך זמן התפילה, א"כ ממ"נ, אם יכול להספיק שמו"ע עם הנוסח הנ"ל לפני השקיעה, הרי אם לא יאמר נוסח זה בתוך התפילה, יספיק לומר את הספירה לפני השקיעה. ורק לאחרונים, עי' ערוך השלחן (סי' ק"י ס"ה) שאם התחיל להתפלל בזמן יכול להמשיך אח"כ, יש מקום לשאלה זו, וגם למשנ"ב יש מקום לשאלה זו דבסימן רל"ג שעה"צ סק"א כתב דבשעת הדחק יכול להתפלל אחרי השקיעה, ובסידור הרב מתיר להתפלל מנחה אחרי השקיעה כיוון שספק דרבנן לקולא, א"כ אם היה מותר לומר את הנוסח הנ"ל אזי מכיוון שיש סוברים שספירת העומר דאורייתא יש מקום להחמיר יותר בספירת העומר לספור לפני השקיעה מאשר לגמור את התפילה לפני השקיעה.

שאלה:

ברכתי על ספירת העומר בכוונה לספור את הספירה הנכונה וכן אח"כ ספרתי נכון אך תוך כדי דיבור חשבתי שטעיתי ומיד תיקנתי את עצמי וספרתי ספירה שהיא לא נכונה באותו יום

צדדי השאלה:

האם במה שחזרתי בי תוך כדי דיבור קלקלתי את מה שספרתי טוב או שזה לא מקלקל את הספירה ויצאתי ידי חובת המצווה.

תשובה:

יצאת ידי חובת המצווה מפני שאין אומרים תוך כדי דיבור לקלקל אלא לתקן.

הנימוק:

הנה בשו"ע או"ח סי' תפט איתא דאם פתח ואמר ברוך אתה ד"א מלך העולם אדעתא דלימא היום ד' שהוא סבור שהם ד' ונזכר וסיים בה' והם ה', או איפכא שהם ד' ופתח אדעתא דלימא ארבעה וטעה וסיים בה' אינו חוזר ומברך, וכמבואר בפוסקים שמדובר שאמר הטעות וחזר בו תוך כדי דבור דיוצא משום שחזר בו תכ"ד, וכ"כ בשו"ע הרב (סכ"ב) ואם חוזר לספור בתוך כדי דבור לספירה הראשונה אין צריך לחזור ולומר היום, אלא יאמר מיד ארבעה ימים לעומר. ומקורם טהור בברכות (יב א) כדאיתא בתוס' שם (ד"ה לא) ומיהו היה אומר ר"ח אם היה יודע בבירור שטעה בדבורו שאמר בורא פרי העץ תחת (בורא) פרי הגפן דבתוך כדי דבור יכול לחזור בו, ע"כ. והיינו שתוך כדי דיבור תמיד מועיל לתקן.

וברמב"ן במלחמות שם כתב לבאר האיבעיא דגמרא ופירש, דאם פתח לברך על כוס שכר בברכתו, וטעה וחזר בו וסיים בברכת היין, כגון שאמר 'שהכל נהיה בדברו בורא פרי הגפן מאי, בתר עיקר ברכה אזלינן ויצא שכר השלים ברכתו כהלכה, וחזרה בטעות שחזר וסיים שלא כראוי לא היא חזרה לפסלה. או דלמא אפ"י בזו בתר חתימה אזלינן ולא יצא. ומצינו שלפי הרמב"ן גידון דידן הוא כקושית

הגמרא, ועל זה כתבו הפוסקים דספק ברכות להקל, ונקטינן שיצא.

אמנם נראה דבנידון דידן בוודאי יצא, דהרמב"ן שם כתב על ראשית דברי הגמ' דנקיט כסא דשכרא בידיה, ופתח וברך בורא פרי הגפן שהכל נהיה בדברו יצא, שהרי חזר בו מיד תכ"ד וסיים ברכתו כראוי, ומפני שהוסיף בה לא פסל, אלא שאמר הקב"ה ברא זה וזה, ע"כ. ומשמע מדבריו דבחוזר בתוך כדי דיבור לא אמרינן דבטלו דבריו הראשונים, אלא דלא פסל במה שאמר שהקב"ה ברא זה וזה.

אכן אף לפי שיטת הרא"ש שם דס"ל דבאומר על כוס שכר 'שהכל נהיה בדברו בורא פרי הגפן' לא יצא, ומשמע לכאורה דמהני תכ"ד לקלקל אינו דומה לנידון דידן, דהנה בתהלה לדוד (שם ס"ק א) מביא את שיטת הרא"ש ומבאר דבריו וטעמו דלא יצא מפני דהוי הפסק באמירת 'בורא פרי הגפן' בין ברכה לאכילה, ורק האומר על כוס שכר בפה"ג שהנ"ב יצא כי מה שהפסיק בשבח באמצע הברכה לא אכפת לן.

ויוצא לפי האמור דלא אמרינן שהחוזר תכ"ד מבטל דבריו הראשונים (כמו בחו"מ ועדות), אלא שמוסיף עליהם בדיבור הנכון, ואמנם דבריו הראשונים אינם הפסק, אך אם מקלקל אחר שבירך כתיקונו להרא"ש לא יצא מפני שצריך לאכול

ודבריו המיותרים המה הפסק בין ברכה לאכילה, אכן בספירת העומר אחר שאמר מנין הנכון כבר גמר מצוותו ושוב לא יכול לקלקל במאום, ופשוט. ועי' במ"ב (נט ס"ק ט) באמר יוצר אור, וחזר בו תכ"ד ואמר ברכת מעריב ערבים, ורק סיים שוב ביוצר המאורות דיצא י"ח, מפני אשר "לא אמרינן שנעקר על ידי זה התיבות הראשונות של יוצר אור". והיינו כדברינו כנ"ל. ועי' בביאור הלכה (סי' ת"צ סעיף ט ד"ה מתפלל כדרכו) שכ' "בשחרית שבת וחול המועד כו' ואם חתם ישראל והזמנים ולא הזכיר שבת לא יצא ואם תוך כדי דיבור חזר ואמר מקדש השבת יצא" וחזינן שם (וכן מבואר בדברי מהר"י שם) שמבאר דאף שאמר מקדש ישראל והזמני מ"מ היות וחזר בו תכ"ד מהני ולא חשיב הפסק.

והא דנקטינן דבחזרת תכ"ד אינו מוחק דבריו ואפ"ה לא הוי הפסק באמצע תפילה, היינו כמוש"כ שו"ע הרב (שם ס"ק כא) דאינה חשובה הפסק, כיון שנתעסק בדבר שבירך עליו, אלא שלא עלה בידו כהוגן. והיינו שהתעסקותו בדבר מצוותו לא חשיב הפסק. וע"ע בזה במנחת שלמה סי' י"ח דתליא בהסח הדעת, והיות שהוא חשב שזו היא מצוותו ותפילתו ממילא אינו היסח הדעת, עיי"ש.

שאלה:

אני רגיל להתפלל תפילת מעריב אחר סדר שלישי בשעה עשר וחצי בערב, האם עלי להקדים להתפלל תפילת מעריב לפני הסדר בשביל שאספור ספירת העומר מוקדם?

צדדי השאלה:

האם תמימות זה מעלה וחומרא או הוא דין במצווה רק שאינו מעכב.

תשובה:

לכתחלה עדיף לדקדק לספור בתחילת הלילה משום 'תמימות'.

הנימוק:

כתב בשו"ע סימן תפט סעיף א "בליל שני אחר תפלת ערבית מתחילין לספור העומר", וכתב המשנה ברורה ס"ק ב' "וקודם עלינו, דכל מה דאפשר לאקדומי מקדמין כדי שיתקיים יותר מה שכתוב תמימות תהייה". והנה כתב באגרות משה (או"ח חלק ד ס' צט) "בעצם ליכא קפידא מצד תמימות שלכתחלה יספור בתחלת הלילה ממש ורק בדיעבד יכול לספור גם אח"כ, אלא כיון שגם כל הלילה כשר לספור דלא נפיק מכלל תמימות שוה כל הלילה לזה, והוא רק מעלה בעלמא להכיר ענין תמימות, לבד ענין הזריזות דלכן מקדימין לעלינו, שלכן ודאי אינו

מעלה לדחות ענין תדיר שהוא דין גמור".

ויש להקשות על דברי האגרות משה, כי משמע מהראשונים שיש קפידה על תמימות, דהא תוס' במנחות (דף סו א ד"ה זכר) מביא צד שעדיף לספור ביום סמוך לחשיכה משום תמימות. ואף שתוס' כתב על זה דאינו נראה, לכאורה כוונתו היא שאין נראה להקדים כל כך מטעם זה, אבל עכ"פ להקדים בזמנו הנכון מנא לן שאין דין תמימות. וכן משמע מהר"ן (פסחים דף כח א) "ולפיכך אמרו בתוספות דכיון דמדרבנן היא, טוב לספור ביום ראשון בספק חשיכה כדי שיהיו שבע שבתות תמימות לגמרי ואין זה נכון שיכניס

עצמו בספק לכתחלה ואי משום תמימות אין להחמיר בתמימות בזמן הזה שהוא מדרבנן טפי מספירה דאורייתא אלא כל שסופר בלילה תמימות קרינן ביה" הרי לא דחה הר"ן סברת תוס' משום דלא בעינן תמימות מצד הקדמה ביום. גם הרא"ש בסוף פסחים כתב דעדיף למנות בין השמשות משום תמימות ואף דלהלכה לא קיימא לן כן, אינו משום דלא בעינן תמימות אלא משום דאין להכניס לספק משום זה וכנ"ל. ונמצא אם כן שאינו רק מעלה בעלמא, אלא שלכתחלה יש לדקדק לספור בתחילת הלילה שום תמימות, וצ"ע.

שאלה:

ישבתי בבית הכנסת אכלתי סעודה שלישית ונתאחרתי מעט, הציבור כבר התחיל מעריב ואחזו הציבור בספירת העומר האם מותר לי לספור עמהם ואח"כ לומר 'רצה' בברכת המזון או שעדיף לא לספור עמהם אלא אח"כ ביחידות.

צדדי השאלה:

האם בספירתי אני כמבדיל משום שאני אומר שהיום הוא היום הבא או שאין זה סתירה לקדושת שבת שיכולה להיות גם ביום הבא ואוכל לומר רצה וכו' ביום השבת הזה.

לכתחילה יברך קודם ברכת המזון ואח"כ יתפלל מעריב ויספור, ואם כבר הקדים לספור עמהם או שאינו רוצה לברך עכשיו אשר לכן הוא יכול להקדים ולספור עמהם אזי אח"כ יברך ויאמר רצה.

הנימוק:

הנה בנידון דידן יש לבאר אם ראוי להקדים ספירת העומר לברכת המזון אם לאו, ובזה מבואר בשו"ע (תפט) שבליל שני אחר תפילת ערבית מתחילין לספור העומר, ובבאור הלכה (שם) כתב בשם ספר מור וקציעה הטעם דסופרין אחר התפלה משום דבדורות הראשונים היה המנהג להתפלל ערבית קודם הלילה ובסיום המעריב התחילה הלילה ולא היו סופרין בדין בתחלת הלילה, אכן בחק יעקב ס"ק ט"ז כתב דמדינא צריך להקדים ק"ש ותפלה שהוא תדיר, ע"כ. ועי' במור וקציעה שחולק על חק יעקב דס"ל דספירת העומר שעיקרו מהתורה הוא מקודש יותר ממעריב דרבנן^א ולשיטתו צריך להקדים ספירה^ע שהוא מקודש למעריב דרבנן שהוא תדיר. (וע"ע באחרונים שמקשים דתדיר ומקודש מי יקדים הוא אבעיא דלא איפשטא בגמ').

ובספר תשובות והנהגות (ח"א סי' שי ובח"ב סי' רמח) כתב שתדיר עדיף מספירת העומר בכל ענין כח"י, אכן בתשו' מנחת יצחק (ח"ט סי' נו) כתב שאם כעת הציבור מונין ואח"כ יוכל לספור רק ביחידות אזי יספור כעת עם הציבור ברוב עם ויסמוך על המור וקציעה דמדינא ספירה^ע קודם למעריב. אכן בנידון דידן אין ספירה קודמת לברכת המזון אף להמור וקציעה דברכה"מ הוא מדאורייתא

והוא גם תדיר וגם מקודש וממילא ברוצה לברך יקדים ברכה"מ לספירה.

אכן אם אינו רוצה לברך כעת ושאלתו אם ספירתו תהא כהבדלה, או בגוונא שכבר ספר אם יכול לומר רצה בברכה"מ, הנה הנידון הוא האם הוי ספירתו ואמירת רצה תרתי דסתרי או לא, ובאו"ח סי' קפח מובא במ"ב (ס"ק לג) על שבת ער"ח ומשך של"ס ללילה אם יאמר רצה של שבת ויעלה ויבוא של ר"ח שבמוצ"ש או דהוי תרתי דסתרי, דשניהן אי אפשר להזכיר דהוי תרתי דסתרי דהיאך יאמר ביום השבת הזה ואח"כ יאמר ביום ר"ח הזה דהא ר"ח הוא ביום א', וי"א דאם חל יו"ט או ר"ח במו"ש יזכיר רצה וגם יעלה ויבוא דאזלינן בתר התחלת הסעודה וגם בתר שעה שהוא מברך בו ולא קפדינן במה דנראה כסותרים אהדדי דברצה נתחייב משעה שהתחיל הסעודה ביום ואח"כ כשנמשך הזמן ולא בירך והגיע לילה של יו"ט או של ר"ח ניתוסף עליו חיוב לזכור מעין המאורע של שעה שהוא מברך בו.

ולכאורה בהאי פלוגתא תליא מילתא האם אפשר להתחייב שני חיובים של שני ימים בזמן אחד או לא, ובביאור הגר"א (יו"ד סי' קצו) בשיטת מהרי"ל כתב דאף אחר קבלת שבת כאשר יש עליו חיוב וקדושת שבת מ"מ לא הוי לילה לכל מילי, אכן בט"ז (סי' תר) כתב (וכן בסימן תרסט) דאחר שקיבל עליו

קדושת יו"ט דשמיני עצרת שוב אינו צריך לאכול בסוכה ודלא כמהרש"ל עי"ש^ב. וכן הובא במ"ב (רסז ס"ק ה) דהמקבל שבת מבעוד יום ואוכל סעודתו יוצא ידי חובת סעודת שבת לפי הט"ז, ובב"ח חולק, ולפיכך כ' המ"ב לחוש לדבריו ולאכול עוד כזית בלילה.

ובביאור יסוד המחלוקת שמעתי מאת הגאון רבי ישראל גנס שליט"א דהנידון האם תוספת קדושת שבת ממשיכה את קדושת השבת ליום אחר, וממילא בין בער"ש ובין במוצ"ש אין סתירה בין קדושת שבת לחיובי אותו יום, או שתוספת שבת מרחיבה את יום השבת שכל דיניה יתחילו מבעוד יום ויסתיימו אל תוך הלילה, ולפי"ז כל זמן שהוא שבת לא שייך חיובי יום אחר ואם סופר ספירה^ע הוי תרתי דסתרי, (עי' במ"ב (תפט ס"ק יח) שכתב דאפילו בע"ש שכבר קיבל שבת וגם התפלל עם הצבור אפ"ה יברך ויספור בלילה). ולפי"ז ג"כ בניד"ד במוצ"ש לא יוכל לספור ואח"כ לומר רצה כי כבר פנה ממנו יום השבת ע"י שאמר את חיוב יום הבא, אך לדינא סמכינן על החולקים כמבואר ברמ"א ביו"ד (שם) דסומכים על המהרי"ל וב"ח ושאר החולקים דס"ל דאינו תרתי דסתרי, ולפיכך יכול לומר רצה בברכה"מ אחר שספר ספירת יום ראשון.

^א וצ"ע על המור וקציעה דהא קריאת שמע הוי מדאורייתא - הערת הגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

^ב אכן אפשר לומר דהט"ז ס"ל דקבלה מפקעת את מצוות יום השני רק אם בקבלתו מונח הפקעת המצוה כמו שמ"ע שהוא הפכי ממצות שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

הוראה לחיים

פסקי הלכות נחוצות הערוכות באופן מסודר שיוכל הלומד לידע ברור את המצוות אשר יעשו עמו מראי מקומות והערות על מקורי הפסקים וההלכות

הגאון רבי יצחק אהרן הכהן ישראלי שליט"א

דיני חמץ שעבר עליו הפסח וחמץ שהיה מכור לנכרי בפסח

- א. חמץ של ישראל שלא נמכר לנכרי ועבר עליו הפסח, בין מזיד בין שוגג בין באונס, אסור באכילה ובהנאה.^א
- ב. תערובת חמץ שעבר עליו הפסח, אם נתבטל קודם הפסח, מותר לאחר הפסח בהנאה ובאכילה, אפי' באופן דהיה אסור להשהותו בפסח מדרבנן, ופרטי דינים בזה עי' בהערה.^ב
- ג. מיני מאכלים שעיקרן של המאכלים ודרך עשייתן הוא ע"י תערובת חמץ גמור, אע"פ שיש בהמאכל ששים נגד החמץ אסור.^ג
- ד. י"ש של חמץ המעורב בתוך פירות ותבשיל וכדומה כתב בדע"ת בשם הדעת קדושים להקל בזה.^ד
- ה. ספק אם הוא חמץ שעבר עליו הפסח, שנוטה יותר לתלות להיתר, מותר גם לדעות האוסרים בספק חמץ שעבר עליו הפסח.^ה
- ו. כלים שבלעו חמץ ואפי' בפסח מותר להשתמש בהם אחר הפסח, ומותר להשהותם בבית בפסח, אלא שצריך להצניעם.^ו
- ז. כלים שבשלו בהם חמץ שעבר עליו הפסח צריכים הגעלה, ולכלי חרס מהני לענין זה הגעלה ג' פעמים.^ז
- ח. מצה כפולה ונפוחה מותרת באכילה לאחר הפסח.^ח
- ט. מצות מכונה שהיה בפסח אצל מי שנוהג להקל בזה מותר לאחר הפסח אפי' להמחמירין בזה ביותר.^ט וה"ה בכל מיני דברים שיש בהם פלוגתא.

(א) שו"ע (סי' תמח סעיף ג). ובאונס גמור נידונים גדולים בפוסקים באיזה אופן יש להתיר.

(ב) נתערב מין במינו או יבש ביבש ברוב של היתר, נקטו הפוסקים כמ"א (סי' תמב ס"ק מב) וכשועה"ר (סעי' יג) שכיון שהוא ע"י תערובת לכך הוא מותר באכילה לאחר הפסח, ולא כא"ר (סי' תמו ס"ק מו) דאוסר באכילה. נתערב מין בשא"מ לח בלח, או לח ביבש, אם יש ששים כנגדו, מותר אחר הפסח באכילה גם לא"ר, וכשאינן ששים אסור באכילה לאחר הפסח אפי' כשאין כזית בכדא"פ, ודעת הגר"א והבית מאיר (סי' תמב) היא שבאופן שאין בו כזית בכדא"פ כיון שהוא שבתערובת, אזי אע"פ שאסור להשהותו, הוא מותר באכילה לאחר הפסח.

(ג) עי' שועה"ר (סי' תמב קו"א ס"ק ט) שכאשר החמץ הוא המעמיד, אע"פ שמן התורה בטל בששים, כיון שחז"ל אסרוהו משום חובת ביעור דבל יראה, ולא משום שמא יבא לאכלו, אסור באכילה לאחר הפסח, ודינו כדין חמץ שנתערב בפחות מששים שעבר עליו הפסח, ובסעי' ו' כ"כ גם לענין כשרך תיקון המאכל הוא כן, וכ"כ במ"א (סי' תמב סוס"ק א').

(ד) (סי' תמו).

(ה) עפ"י מ"ב (סי' תמט סוף ס"ק ה').

(ו) שו"ע (סי' תנא סעי' א') ומ"א (סי' תמו ס"ק א').

(ז) שד"ח (אס"ד מערכת ה"א סקי"ט בשם ערך השלחן (סי' תמו אות ו').

(ח) שועה"ר (סי' תסא סעי' כט), ומ"ב (ס"ק לב), וע"ע בה"ט (סי' תמו ס"ק מ') בשם האליה זוטא (ס"ק כא).

חמץ שהיה מכור לנכרי, הלכה פסוקה בשו"ע (סי' תמח ס"ג) שניתן למכור חמץ גמור לאינו יהודי וע"י כן לינצל מאיסור ב"י וב"י, וע"כ חמץ שהיה מכור לנכרי בפסח, מותר באכילה אחר הפסח.

יא. אפי' לא מכר אלא בקנין כסף, או באחד משאר הקנינים, ועבר עליו הפסח מותר.¹

יב. הטעם שרבים נוהגים, לא לאכול חמץ גמור שהיה מכור לנכרי ע"י בהערה^א

יג. יש שהקפידו בזה רק עד שבועות.^ב

יד. כל ספיקות חמץ, שמכרו, מותר לאכול אחר הפסח.

טו. תערובת חמץ שמכרו באופן שנתבטל בהם החמץ מותר לאכול, ובאופנים שהדין דאע"פ דיש ששים לא בטל, ע"י בהערה^ב

טז. קמח זמננו שהיה מכור לנכרי מותר לאכול אחר הפסח.^ג

יז. צריך זהירות כאשר קונים בחניות של אינם שומרי תו"מ חמץ לאחר הפסח כי לפעמים הוי ודאי חמץ שעבר עליו הפסח.^ד

יח. מצוי כאשר נוסעים מחוץ לעיר (וכן בל"ג בעומר למירון), שיש שם חנויות המוכרין על הדרך שאינם של שומרי תו"מ, אשר על הרוב לא נעשה שם מכירת חמץ כלל, וכן הנוסעים לחו"ל וקונים חמץ ומשקאות חמץ בשדה התעופה (דיוטי פרי) שצריך לזהר בזה דפעמים הוי וודאי חמץ שעבר עליו הפסח.

(ט) והטעם כיון דהאיסור של חמץ שעבר הפסח היא מטעם קנס, בנידון זה אין לקונסו כיון דלפי דעתו היה מותר. (י' מ"א (סי' תמח סק"ד).

(יא) סיבת הנוהגים כן הוא מאותו טעם שנהגו רבים וטובים לא למכור חמץ בעין, וטעמו של דבר הוא היות וכמה אחרונים סברי שהגוי צריך לקחת החמץ לביתו, וכתב בא"ר (סי' תמח ס"ק ז') שכן המנהג בפראג שרק במוכרי יין שא"א להוציא מהבית אי"צ להוציא, משא"כ מוכרי שכר דאפשר להו, צריכים להוציא כל החמץ מתוך ביתם, דאל"כ נראה כערמה. ועוד טעם יש לדבר כי אין נראה מהמכירה שאחריות החמץ הוא על הגוי, כגון שאם ישרף שישלם לישראל. ובזמננו שעושים מכירה כללית שמוכרים כ"כ הרבה חמץ מכל העולם היה אפשר לומר שנראה יותר כהערמה. וכ"כ במעשה רב (סי' קכא) דלא היה קונה אחר הפסח, כי המכירה גרועה ע"כ, ועי' גם בשו"ת עטרת חכמים (סי' יד). ובפרט עפ"י הבכור שור (פסחים כא) דס"ל דמכירת חמץ כיון דהוי כהערמה, אינו מועיל רק אחרי שביטל חמצו, שאז איסורו בל יראה הוי דרבנן, והם אמרו לסמוך על המכירה, ועפ"י כתב בשו"ת רבינו משולם איגרא (או"ח סי' לט אות כ') דכשמכין חמץ לפני הפסח ע"מ שיהא לו לאחר הפסח אינו מבטל בלב שלם, ואין לו אלא מכירה בלא ביטול ולא מהני. ועפ"י באופנים מסויימים כגון שקנה חמץ לפני הפסח בכדי להשאירו למוכרו לגוי יש חוששין שמא לא ביטל בלב שלם וגם המכירה לא יחני. אמנם כ"ז חומרא הוי ועפ"י דין מותר לאכול אח"כ החמץ, והטעם הוא דמכיון שעושים מכירה כדין עם הקנינים המועילים, והגוי חתם, ויש לו תוקף עפ"י הדין, ע"כ אינו הערמה, והחמץ אכן באחריות הגוי. ועל הא דבכור שור עי' שו"ת בית שלמה (או"ח סי' עב) דעתו נוטה דלא כוותיה, ועוד אחרונים, ועי' שו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' מט) דמסתמת הטור וש"ע משמע דלא כוותיה. וכ"כ עוד (בחלק ט' סי' קיב) דעלינו לקבוע שזה הסכמת גדולי הדורות וכן הלכה ע"כ. ומזה שכ' הישועות יעקב (סק"ה), ועוד אחרונים, ד"נהגו" כמה עיירות דרק בעלי המסחר מוכרין משום פסידא, משמע דאכן אחר הפסח קנו מהם ואכלו החמץ.

(יב) כי ימי הספירה ימים קדושים הם.

(יג) לאלו הנוהגין לא לאכול חמץ שהיה מכור, [א] כשהחמץ הוי דבר המעמיד יש נוהגין ג"כ להחמיר, [ב] מאכלים כדוגמת י"ש חמץ המעורב בתוך תבשיל, כתבנו לעיל שהדעת תורה בשם הדעת קדושים מקילין אפי' לגבי עבר בלא מכירה, וכ"ש לענין אכילת חמץ הנמכר לאחר הפסח [ג]. מאכלים שדרך תיקון עשייתן הוא עם תערובת חמץ, כדוגמת מוריים דהיינו לחם בשומן דגים, לצורך יש להקל ולסמוך על הנוודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' נו), ועוד, החולקים על הרשב"א (ח"ג סי' ריד) וסברי דבטל. ובפרט כשאין בו כזית בכדא"פ דלגרא"א ובית מאיר מותר לאחר הפסח.

(יד) לפי מ"ב (סי' תנג ס"ק כז) חטים לתותים מותר לשהותו בפסח, ואפי' לח"א (כלל קכז) דאסר מ"מ הרבה פעמים אינו מתבקע ע"י לתיתה וכתב בתשובות והנהגות (ח"א סי' שט), דלפי איך שעושים בזמננו רוב פעמים אינו מתבקע, ומותר לאחר הפסח.

(טו) עי' שו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' צו).

רבני "מרכז ההוראה" הרבנים הגאונים שליט"א

רבי שמאי קהת הכהן גראס	רבי נפתלי נוסבוים	רבי עזריאל אויערבך
רבי צבי שרלין	רבי שמחה רבינוביץ	רבי ישראל ברזובסקי
רבי אליהו חיים שטרנבוך	רבי בצלאל וקסלשטיין	רבי אהרן דוד ניישטט
רבי משה לאנגער	רבי אברהם שטיגליץ	רבי שלמה קאהן
רבי משה וויינרעב	רבי יצחק אהרן הכהן ישראלי	רבי דוד טברסקי
רבי נפתלי סטוליק	רבי זאב דייטש	רבי אליעזר הלטובסקי
רבי דוד צבי שנייבלג	רבי משה קליין	רבי בן ציון אלקיכן
רבי נפתלי גראס	רבי ירוחם ארלנגר	רבי זאב דייטש
רבי מרדכי צבי ברנשטיין	רבי יעקב מנחם אטיק	רבי ישראל שוורץ
רבי ברוך שוורץ	רבי דוד וולנר	רבי שלמה דייטש

שעות בית הוראה

במוצאי שבת:	בימי שישי:	בימים א-ה:
שעה שלאחר	13.00 - 9.00	8.15 עד 22.00
זמן ר"ת		

מענה טלפוני:

02-99-56-999

מרכז ההוראה שע"י אוצר הפוסקים "בית ווינרעב"
בית המדרש היכל משה סאווראן, כתובת: רח' אביתר הכהן 8 ירושלים

יוצא לאור ע"י מרכז ההוראה אימייל merkazahoraha@gmail.com